

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Druk nr 537
Warszawa, 7 maja 2002 r.

IV kadencja

Pan
Marek Borowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 29 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o ochronie dziedzictwa narodowego.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Zdzisława Podkańskiego.

(-) Edmund Borowski; (-) Arkadiusz Bratkowski; (-) Bolesław Bujak;
(-) Czesław Cieślak; (-) Zbigniew Deptuła; (-) Janusz Dobrosz;
(-) Bronisław Dutka; (-) Tadeusz Gajda; (-) Józef Gruszka; (-) Stanisław Kalemba;
(-) Stanisław Kalinowski; (-) Józef Mioduszewski; (-) Mirosław Pawlak;
(-) Waldemar Pawlak; (-) Bogdan Pęk; (-) Janusz Piechociński;
(-) Zdzisław Podkański; (-) Tadeusz Polański; (-) Tadeusz Samborski;
(-) Marek Sawicki; (-) Ryszard Stanibuła; (-) Franciszek Jerzy Stefaniuk;
(-) Józef Szczepańczyk; (-) Leszek Świętochowski; (-) Wiesław Woda;
(-) Adam Woś; (-) Wojciech Szczęsny Zarzycki; (-) Leszek Zieliński;
(-) Józef Zych.

USTAWA
z dnia 2002 r.
o ochronie dziedzictwa narodowego

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Art. 1.

1. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony dziedzictwa narodowego, w tym zabytków i opieki nad nimi, zasady tworzenia państwowego programu ochrony dziedzictwa narodowego, finansowanie opieki nad zabytkami, a także organizację służb konserwatorskich.
2. Ustawa nie narusza przepisów ustaw: o muzeach, o bibliotekach, o języku polskim, o ochronie środowiska, o ochronie przyrody, o gospodarce nieruchomościami, o zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie danych osobowych, o autostradach płatnych oraz Prawa budowlanego.
3. Ochronę materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego regulują odrębne przepisy.

Art. 2.

1. Dziedzictwo narodowe, stanowiąc nadrzędną, ponadczasową oraz ogólnoludzką wartość dla pokoleń, jest bogactwem Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli, świadectwem tożsamości i ich udziału w dorobku światowego dziedzictwa kultury.
2. Ochrona dziedzictwa narodowego jest obowiązkiem państwa oraz wszystkich obywateli.
3. Organy rządowe i organy jednostek samorządu terytorialnego zapewniają właściwe warunki prawne, organizacyjne i finansowe ochrony dziedzictwa narodowego.
4. Właściciele lub posiadacze dóbr kultury są obowiązani do ich należytego utrzymania.

Art. 3

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) dobro kultury - każda rzecz ruchoma lub nieruchomość wraz z częściami składowymi i przynależnościami, dawna oraz współczesna, mająca w całości lub w części znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na swą wartość historyczną, architektoniczną, naukową, artystyczną lub

tradycję, a także, mająca szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego wartość niematerialna, zwana dalej niematerialnym dobrem kultury, w tym język polski,

- 2) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, będącą dziełem człowieka i stanowiącą świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, której zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- 3) zabytek nieruchomy - posadowione w ziemi na stałe zabytkowe struktury budowlane, a także ich części i ruiny,
- 4) zabytek ruchomy - zabytkowe obiekty przenośne, a także zabytkowe elementy wyposażenia i wystroju zabytków nieruchomych, nawet jeżeli stanowią integralną i nieruchomą część struktury i substancji,
- 5) służba konserwatorska - wyznaczeni pracownicy Urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków oraz osoby odpowiedzialne za ochronę dóbr kultury w samorządzie terytorialnym i jednostkach organizacyjnych, którym powierzono wykonywanie zadań w zakresie ochrony dóbr kultury na podstawie porozumień zawartych w oparciu o przepisy ustawy, oraz społeczni opiekunowie zabytków,
- 6) konserwacja - czynności wykonywane przez uprawnione osoby, polegające na identyfikacji, inwentaryzacji, badaniu, waloryzacji, ustalaniu programu konserwacji, projektowaniu oraz realizacji prac, mających na celu zabezpieczenie, zachowanie i utrwalanie oryginalnej substancji dobra kultury oraz sporządzaniu dokumentacji tych działań,
- 7) badania archeologiczne - czynności mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
- 8) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,
- 9) historyczny układ urbanistyczny (miejski) lub ruralistyczny (wiejski) - charakterystyczne kulturowe i naturalne elementy kompozycji miejscowości świadczące o jej historii i przestrzennym rozwoju, takie jak:
 - a) rozplanowanie (ulice, place, parcelacja, trakty komunikacyjne),
 - b) struktura zabudowy (budowle i ich zespoły, urządzenia komunalne oraz zieleń, wyposażenie ulic, bruki, oświetlenie),
 - c) topografia terenu wraz z otaczającym krajobrazem,
- 10) historyczny zespół budowlany (układ architektoniczny) - powiązaną

przestrzennie grupę budowli wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,

- 11) badania technologiczne - czynności mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie użytych do wykonania zabytku ruchomego materiałów i zastosowanych technologii, w tym ewentualnych przekształceń i nawarstwień,
- 12) badania architektoniczne - czynności mające na celu odkrycie, rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy architektonicznej obiektu budowlanego lub jego pozostałości oraz ustalenie chronologii i zakresu jego kolejnych przekształceń, na podstawie analiz użytych materiałów budowlanych, zastosowanej konstrukcji oraz rozplanowania przestrzennego i funkcjonalnego lub mające na celu ustalenie stanu technicznego obiektu i przyczyn jego niszczenia,
- 13) krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,
- 14) strefa ochrony konserwatorskiej - otoczenie dobra kultury istotne dla zachowania jego charakteru, wartości widokowych lub ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art.4.

Ochrona dóbr kultury polega w szczególności na orzekaniu ich zabytkowego charakteru, zapobieganiu zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek ich wartości zabytkowych, na udaremnianiu ich niewłaściwego użytkowania, niszczenia, zniekształcania, przemieszczania, wywozu za granicę, a także na egzekwowaniu ich dostępności dla celów badawczych, dokumentacyjnych i edukacyjnych.

Rozdział 2

Przedmiot ochrony

Art. 5.

1. Ochronie prawnej podlegają następujące dobra kultury:
 - 1) wpisane do rejestru zabytków lub objęte ewidencją dóbr kultury,
 - 2) wpisane do inwentarza muzealiów, na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 oraz 1998 r. Nr 106, poz. 668),
 - 3) wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego, zgodnie z odrębnymi przepisami,

4) stanowiące wyposażenie historyczne lub otoczenie obiektów, wymienionych w pkt 1-2,

5) objęte strefą ochrony konserwatorskiej.

2. Rzeczpospolita Polska jest obowiązana do opieki nad dobrami kultury, związanymi z narodowym dziedzictwem, znajdującymi się poza granicami państwa.

Art. 6.

1. Ochronie prawnej podlegają w szczególności następujące dobra kultury, niezależnie od stanu ich zachowania:

1) krajobraz kulturowy,

2) historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne wraz z ich krajobrazem przyrodniczym, kulturowym i topografią,

3) historyczne zespoły i układy urbanistyczne, architektoniczne i budowlane,

4) dzieła architektury, budownictwa miejskiego oraz wiejskiego wraz z ich wyposażeniem, wystrojem oraz otoczeniem,

5) cmentarze, parki i ogrody oraz inne formy urządzonej zieleni i zadrzewień,

6) dzieła budownictwa obronnego - fortyfikacje,

7) zbiorniki i ciek wodne wraz z ich wyposażeniem technicznym,

8) stanowiska archeologiczne oraz wszelkie przedmioty ujawnione w wyniku badań archeologicznych lub znalezisk,

9) obiekty etnograficzne,

10) obiekty techniki i przemysłu, budowle, konstrukcje, warsztaty i maszyny, urządzenia, środki transportu, instrumenty i narzędzia świadczące o rozwoju kultury materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące postęp nauki i techniki,

11) miejsca, obiekty budowlane oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

12) dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

13) instrumenty muzyczne,

14) obiekty bibliologiczne: autografy, rękopisy, staro- i pierwodruki, ryciny, plany i mapy oraz dokumenty i dzieła sztuki niezależnie od formy zapisu a także urządzenia do ich odczytu,

15) kolekcje dóbr kultury mających wartość dla dziedzictwa kulturalnego jako całość, niezależnie od wartości poszczególnych składników,

- 16) numizmaty oraz pamiątki historyczne, takie jak militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, ordery ,
 - 17) spuścizny po wybitnych uczonych, artystach i literatach, mistrzach rzemiosł, w tym ich pracownie.
2. Niematerialne dobra kultury stanowiące świadectwo tradycji lub wydarzeń historycznych, w tym język, nazwy, herby, zwyczaje i technologie, podlegające opiece państwa, zmierzającej do ich zachowania i kultywowania.

Rozdział 3

Organizacja ochrony dóbr kultury

Art. 7.

1. W celu należytego zabezpieczenia dziedzictwa narodowego, ochronę dóbr kultury sprawują organy administracji rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego oraz organy osób prawnych.
2. Organami ochrony dóbr kultury są:
 - 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków będącego sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra,
 - 2) wojewoda, przy pomocy wojewódzkiego konserwatora zabytków jako kierownika wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej,
 - 3) organy jednostek samorządu terytorialnego, w zakresie określonym ustawą oraz innymi przepisami.
3. Ochronę dóbr kultury sprawują ponadto:
 - 1) dyrektorzy (kierownicy) muzeów w stosunku do zabytków znajdujących się w muzeach,
 - 2) dyrektor Biblioteki Narodowej w Warszawie i dyrektorzy bibliotek wyznaczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w porozumieniu z właściwymi ministrami (kierownikami urzędów centralnych) i Polską Akademią Nauk, w zakresie im zleconym w stosunku do zabytkowych materiałów bibliotecznych stanowiących narodowy zasób biblioteczny,

- 3) dyrektorzy (kierownicy) innych instytucji kultury powołanych do ochrony zabytków.

Art.8.

Służbą Ochrony Zabytków kieruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który w szczególności:

- 1) kształtuje w tym zakresie politykę rządu oraz inicjuje i opracowuje program ochrony dziedzictwa narodowego,
- 2) sprawuje nadzór nad Służbą Ochrony Zabytków,
- 3) tworzy i nadzoruje instytucje kultury jako wyspecjalizowane jednostki organizacyjne powołane w celu ochrony dóbr kultury,
- 4) powołuje i odwołuje rzeczoznawców do spraw ochrony dóbr kultury,
- 5) opracowuje plany finansowania ochrony dóbr kultury w ramach przyznanych środków budżetowych oraz plany działań konserwatorskich w skali krajowej oraz zatwierdza projekty tych planów w skali regionalnej na podstawie materiałów i wniosków służb konserwatorskich,
- 6) organizuje ochronę dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego i katastrof oraz koordynuje wojewódzkie programy w tym zakresie,
- 7) wydaje decyzje administracyjne w I instancji oraz rozpatruje odwołania od decyzji i zażalenia na postanowienia wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz innych organów realizujących zadania zlecone (powierzone) w tym zakresie,
- 8) organizuje szkolenia służb konserwatorskich,
- 9) przeprowadza inspekcje obiektów zabytkowych i prac konserwatorskich,
- 10) opracowuje raporty o stanie zachowania dóbr kultury oraz okresowe oceny realizacji programów ochrony dóbr kultury,
- 11) współdziała z innymi organami administracji w zakresie powoływania jednostek organizacyjnych do spraw ochrony zabytków,
- 12) nadzoruje centralną ewidencję dóbr kultury,
- 13) występuje z wnioskiem o wpisanie zabytku na listę światowego dziedzictwa w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oraz w sprawach innych wpisów na listy i do rejestrów prowadzonych na podstawie umów międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska.

Art. 9.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego kieruje Służbą Ochrony Zabytków przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków.
2. Generalny Konserwator Zabytków wykonuje zadania ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie ustalonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w szczególności dotyczące:
 - 1) sprawowania bezpośredniego nadzoru nad Służbą Ochrony Zabytków,
 - 2) kontroli realizacji zadań w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego przez jednostki organizacyjne i osoby fizyczne zobowiązane do ochrony dóbr kultury,
 - 3) opracowywania projektów planów finansowania ochrony dóbr kultury oraz planów działań konserwatorskich w skali regionalnej na podstawie materiałów i wniosków służb konserwatorskich,
 - 4) organizacji szkolenia służb konserwatorskich,
 - 5) nadzorowania ośrodków regionalnych ochrony i dokumentacji zabytków w miastach, które utraciły status miast wojewódzkich w związku z reformą ustrojową państwa,
 - 6) prowadzenia listy rzeczoznawców do spraw ochrony dóbr kultury.

Art. 10

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może upoważnić Generalnego Konserwatora Zabytków do wydawania decyzji administracyjnych w jego imieniu w określonych sprawach.

Art. 11.

1. Rzeczoznawcy, o których mowa w art. 8 pkt 4, udzielają organom państwa, jako biegli, fachowych opinii w zakresie posiadanej wiedzy i umiejętności. Opinie udzielane mogą być również na rzecz innych organów, jednostek organizacyjnych lub osób fizycznych.
2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi w drodze rozporządzenia tryb powoływania i odwoływania rzeczoznawców do spraw ochrony zabytków, wymagane kwalifikacje a także dziedziny, dla których powołuje się rzeczoznawców. Rozporządzenie powinno określać w szczególności jednostki uprawnione do zgłaszania wniosków, wymagane dziedziny wiedzy, doświadczenie i osiągnięcia osób, które mogą zostać powołane oraz sposób ich wynagradzania, a także określać przypadki,

kiedy rzeczoznawca może być odwołany.

Art. 12.

1. Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Dóbr Kultury, zwana dalej Radą, jako organ doradczy w sprawach ochrony dóbr kultury.

2. Członków Rady, w liczbie do 25 osób, powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

3. Rada działa na podstawie regulaminu nadanego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze zarządzenia.

4. Rada wybiera ze swego grona Przewodniczącego i Zastępcę Przewodniczącego.

5. Do zadań Rady należy w szczególności:

- 1) opiniowanie projektów krajowych programów ochrony dóbr kultury,
- 2) ocena projektów szczegółowych programów ochrony dóbr kultury, w tym propozycji zadań rządowych, służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- 3) zgłaszanie uwag i wniosków do projektów aktów prawnych w zakresie ochrony dóbr kultury,
- 4) przedstawianie innych wniosków, opinii i propozycji w sprawach prowadzenia polityki ochrony dóbr kultury.

Art. 13.

1. Ochronę dóbr kultury w województwie sprawuje wojewoda, który jest odpowiedzialny za realizację polityki rządu w dziedzinie ochrony dóbr kultury na obszarze województwa.

2. W imieniu wojewody, zadania i kompetencje Służby Ochrony Zabytków określone w ustawie i przepisach odrębnych, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Do zadań wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności:

- 1) realizacja programów ochrony dóbr kultury w województwie,
- 2) współpraca z organami administracji rządowej, organami jednostek samorządu terytorialnego, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości w zakresie ochrony zabytków,
- 3) prowadzenie rejestru zabytków oraz ewidencji dóbr kultury na terenie

województwa, a także przedstawianie wniosków w sprawach ustanowienia stref ochrony konserwatorskiej, jako terenów podlegających ochronie wraz ze szczegółowymi warunkami zagospodarowania przestrzennego na ich obszarze,

- 4) uzgadnianie decyzji w sprawach warunków zabudowy i zagospodarowania terenu w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych ochroną konserwatorską,
 - 5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonej konserwacji, remontów, badań archeologicznych oraz inspekcji obiektów zabytkowych i wydawanie zleceń konserwatorskich w sprawach ochrony dóbr kultury,
 - 6) wydawanie decyzji, postanowień oraz udzielanie opinii w sprawach ochrony dóbr kultury,
 - 7) podejmowanie działań w sprawach zwianych z wywłaszczaniem zabytków,
 - 8) inicjowanie działań mających na celu zapobieganie zagrożeniom dóbr kultury oraz zmierzających do usuwania skutków takich zagrożeń, w tym organizowanie ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego lub katastrof,
 - 9) merytoryczny nadzór w zakresie ochrony dóbr kultury nad działalnością organów samorządu terytorialnego oraz jednostek organizacyjnych i społecznych opiekunów zabytków na obszarze województwa,
 - 10) sporządzanie ocen oraz wojewódzkich raportów o stanie zachowania dóbr kultury.
3. Wojewódzki konserwator zabytków wykonuje również zadania i kompetencje na polskich obszarach morskich zgodnie z właściwością miejscową urzędu morskiego, mającego siedzibę na terenie województwa.

Art. 14.

1. Wojewódzkiego konserwatora zabytków powołuje i odwołuje wojewoda, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub za jego zgodą.

2. Zastępcę wojewódzkiego konserwatora zabytków powołuje i odwołuje wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.

3. Wojewódzki konserwator zabytków kieruje wojewódzkim oddziałem Służby Ochrony Zabytków.

Art. 15 .

1. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wojewoda powołuje Wojewódzką Radę Ochrony Dóbr Kultury jako organ doradczy konserwatora

w sprawowaniu ochrony dóbr kultury na terenie województwa w liczbie do 15 osób na czteroletnią kadencję.

2. W skład Rady, o której mowa w ust. 1, wchodzi specjaliści różnych dziedzin ochrony i konserwacji dóbr kultury, przedstawiciele organów samorządowych oraz członkowie organizacji społecznych zajmujących się statutowo ochroną dóbr kultury.

Art.16.

W rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Służby Ochrony Zabytków, organem właściwym jest, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, wojewódzki konserwator zabytków i jako organ wyższego stopnia minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Art. 17.

1. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może tworzyć delegatury wojewódzkiego oddziału Służby Ochrony Zabytków. Kierownik delegatury, z upoważnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków, może prowadzić sprawy i wydawać na terenie swojego działania decyzje administracyjne.

2. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wyrazić zgodę na wspólne organizowanie i finansowanie obsługi konserwatorskiej oraz prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków na podstawie porozumienia z właściwymi organami gmin i powiatów, a także związków gmin i powiatów, położonych na terenie województwa, z zastrzeżeniem kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków do nadzoru i wydawania decyzji administracyjnych.

3. Odwołania od decyzji, o których mowa w ust. 1 i 2 rozpatruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

4. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej określi, w drodze rozporządzenia, zasady organizacji wojewódzkich oddziałów Służby Ochrony Zabytków, w szczególności ich strukturę organizacyjną, zasady powoływania i odwoływania delegatur, zadania i sposoby ich realizacji oraz siedziby wojewódzkich oddziałów Służby Ochrony Zabytków.

Art. 18.

Do zadań jednostek samorządu terytorialnego w dziedzinie ochrony dóbr

kultury należy zapewnianie warunków ochrony dóbr kultury znajdujących się na terenie danej jednostki oraz stanowiących jej mienie, w szczególności poprzez:

- 1) opracowywanie i realizację planów i programów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- 2) uwzględnianie problematyki ochrony dóbr kultury w ramach planów programów kompetencyjnych,
- 3) dokonywanie okresowej inspekcji stanu zabytków, z wyjątkiem znajdujących się w muzeach, i powiadamianie o jej wynikach wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- 4) przyjmowanie powiadomień o znaleziskach dóbr kultury i ich zabezpieczanie,
- 5) zabezpieczanie zabytków w przypadkach nagłego zagrożenia,
- 6) tworzenie w miarę potrzeby instytucji kultury ukierunkowanych na zarządzanie dobrami kultury i ich ochronę,
- 7) współpraca z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną dóbr kultury, a także popierania inicjatyw lokalnych związanych z ochroną i promocją zabytków.

Art. 19.

1. Obowiązkiem organów jednostek samorządu terytorialnego jest dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań ochrony zabytków, między innymi w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach i w aktach prawa miejscowego stanowiącego przez organy samorządu terytorialnego.

2. Uwzględnia się jako wiążące ustalenia zawarte w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, o których mowa w ust. 1.

Art. 20.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może powierzyć, w drodze porozumienia, dyrektorom (kierownikom) instytucji kultury, dla których jest organizatorem, wykonywanie określonych zadań w zakresie ochrony zabytków, zgodnych z ich zakresem działania.

2. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie, w jego imieniu, niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, dyrektorom (kierownikom) muzeów lub

bibliotek oraz dyrektorom (kierownikom) specjalistycznych jednostek organizacyjnych powołanych w celu ochrony dóbr kultury.

3. Powierzenie spraw na rzecz dyrektorów (kierowników) muzeów lub bibliotek oraz dyrektorów (kierowników) jednostek organizacyjnych, o których mowa w ust.2, może nastąpić za zgodą właściwego dla tych muzeów, bibliotek lub jednostek organizatora bądź organu nadzoru.

4. Porozumienia, o których mowa w ust. 1 i 2, nie mogą obejmować upoważnienia do wydawania decyzji o zbyciu, zmianie przeznaczenia, stałym wywozie za granicę lub właściwości decydujących o zabytkowym charakterze obiektu .

5. Kompetencje organu naczelnego w sprawach decyzji wydawanych w związku z powierzeniem zadań, o których mowa w ust. 1, wykonuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który rozpatruje również odwołania od decyzji wydawanych w sprawach powierzonych, o których mowa w ust. 2.

Rozdział 4.

Spoleczna opieka nad zabytkami

Art. 21.

1. Dla należytego utrzymania i zachowania zabytków oraz upowszechniania w społeczeństwie ich wartości wychowawczych i dydaktycznych, ustanawia się społeczną opiekę nad zabytkami.

2. Społeczny opiekun zabytków zwany dalej "opiekunem" może występować do właściwych organów o zastosowanie środków zmierzających do usunięcia zagrożenia dotyczącego zabytku, przywrócenie stanu poprzedniego lub naprawienia zaistniałych szkód oraz zakazanie lub ograniczenie działalności zagrażającej zabytkowi, w szczególności:

- 1) zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o zagrożeniach dotyczących zabytku powierzonego jego opiece,
- 2) podejmuje starania o utrzymanie zabytku zgodnie z zaleceniami wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- 3) popularyzuje wiedzę o historycznym, naukowym lub artystycznym znaczeniu zabytku,
- 4) poucza osoby naruszające przepisy o ochronie zabytków,
- 5) występuje w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciwko przepisom o ochronie dóbr kultury.

3. W sprawach, o których mowa w ust. 2 pkt 2 i 4, do udzielenia pomocy obowiązani są funkcjonariusze Policji i straży miejskiej.

Art. 22.

1. Społecznym opiekunem zabytków, może zostać każda osoba fizyczna, która wyrazi wolę objęcia tej funkcji, posiada obywatelstwo polskie i pełną zdolność do czynności prawnych, nie była karana oraz posiada odpowiednią wiedzę i znajomość przepisów z zakresu dóbr kultury.
2. Uprawnienia opiekunów mogą uzyskać również osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, działające w zakresie ochrony zabytków przez reprezentantów ustanowionych przez organy tych osób lub jednostek.
3. Uprawnienia opiekunów osobom i podmiotom, o których mowa w ust. 1 i 2, nadaje starosta powiatu właściwy dla miejsca położenia zabytku, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków. W uprawnieniu ustala się indywidualny zakres zadań i zasady współpracy ze Służbą Ochrony Zabytków.
4. Cofnięcie uprawnień następuje w tym samym trybie, w przypadku stwierdzenia niewłaściwego wykonywania przez opiekuna zadań, określonych w uprawnieniu oraz ustawie.

Art. 23.

1. Listę opiekunów prowadzi starosta powiatu lub prezydent miasta na prawach powiatu.

2. Opiekun otrzymuje legitymację wystawioną przez starostę powiatu lub prezydenta miasta na prawach powiatu, potwierdzającą uzyskanie uprawnień i ich zakres.

3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, wzór legitymacji oraz dane, które powinny być w niej umieszczone.

Art. 24.

1. Opiekun sprawuje swoją funkcję społecznie.
2. W przypadku odbywania podróży na polecenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, opiekunowi przysługuje zwrot kosztów oraz utraconego zarobku. Wydatki z tego tytułu pokrywane są ze środków wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 25.

1. Ustanawia się odznakę "Za opiekę nad zabytkami".
2. Odznakę nadaje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego z własnej inicjatywy lub na wniosek złożony przez wojewódzkiego konserwatora zabytków osobom zasłużonym w społecznej opiece nad zabytkami lub w innej działalności związanej z ochroną dóbr kultury.

3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki nadawania oraz wręczania odznaki, niezbędne dokumenty wymagane przy składaniu wniosków, wzór i wymiar odznaki.

Rozdział 5

Formy ochrony dóbr kultury

Art. 26.

Ochrona dóbr kultury jest realizowana poprzez:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) wpis do ewidencji dóbr kultury,
- 3) utworzenie parku lub obszaru kulturowego,
- 4) uznanie za pomnik historii,
- 5) włączenie do ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego,
- 6) prowadzenie ratowniczych badań archeologicznych.
- 7) zakaz wywozu.

Art. 27.

1. Do rejestru zabytków wpisuje się dobra kultury, o których mowa w art. 6, w całości lub w części, niezależnie od stanu ich zachowania.
2. Wpis do rejestru zabytków dóbr kultury, o których mowa w art. 6 pkt 1-3,5,7, 8 i 11, nie wyklucza możliwości wpisu do rejestru poszczególnych obiektów wchodzących w skład tych dóbr kultury.

Art. 28.

1. Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi i decyzję o wpisie do rejestru wydaje wojewódzki konserwator zabytków, uwzględniając również strefę ochrony konserwatorskiej obiektu oraz niematerialne dobra kultury związane z obiektem, a w szczególności tradycyjne funkcje i nazwy historyczne.
2. Wpis do rejestru dokonywany jest z urzędu lub na wniosek:
 - 1) właściciela lub współwłaściciela,
 - 2) użytkownika wieczystego,
 - 3) starosty powiatu, wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.
3. Wpisanie dobra kultury do rejestru może nastąpić również na podstawie wydanej z urzędu decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
4. Do rejestru nie wpisuje się muzealiów oraz materiałów bibliotecznych, pozostających w bibliotekach, których ochrona sprawowana jest na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 29.

1. Wpis nieruchomości lub jej części do rejestru zabytków ujawnia się, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, w księdze wieczystej prowadzonej dla tej nieruchomości, a w przypadku braku księgi wieczystej, wniosek wraz z dokumentami stanowiącymi jego podstawę, składa się do zbioru dokumentów ze skutkiem wpisu do księgi wieczystej .
2. Wnioski i wpisy, o których mowa w ust.1, są wolne od opłat sądowych.
3. Wojewódzki konserwator zabytków zobowiązany jest do przekazania wniosku, o którym mowa w ust. 1, w terminie 14 dni od dokonania wpisu do rejestru zabytków.

Art. 30.

1. Zabytek może być skreślony z rejestru zabytków na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
2. Postępowanie w sprawie skreślenia zabytku z rejestru zabytków wszczynają się z urzędu bądź na wniosek złożony za pośrednictwem wojewódzkiego konserwatora zabytków przez osoby lub organy, o których mowa w art. 28 ust. 2.
3. W razie skreślenia nieruchomości z rejestru zabytków, przepis art. 29 stosuje się odpowiednio.

Art. 31.

1. Z rejestru zabytków może być skreślony zabytek, który:
 - 1) utracił wartość zabytkową wskutek trwałego zniszczenia bądź istotnego dla wartości zabytku uszkodzenia,
 - 2) utracił wartość zabytkową w wyniku nowych ustaleń naukowych,
 - 3) został skradziony lub zaginął i nie został odnaleziony po upływie 10 lat od tego zdarzenia,
 - 4) został legalnie wywieziony na stałe za granicę,
 - 5) został wpisany do inwentarza muzealiów,
 - 6) wszedł w skład narodowego zasobu bibliotecznego.
2. Z rejestru zabytków może być skreślona część zabytku, jeżeli z tą częścią wiążą się okoliczności określone w ust. 1.

Art. 32.

1. Zarządy gmin obowiązane są do prowadzenia ewidencji znajdujących się na terenie ich działania nie wpisanych do rejestru zabytków dóbr kultury, których należyte utrzymanie i zagospodarowanie jest konieczne ze względu na ich znaczenie dla dziedzictwa kultury.
2. Przekształcenie lub rozbiórka dobra kultury ujętego w ewidencji jest możliwa pod warunkiem wcześniejszego ich wykonania na koszt właściciela lub

posiadacza w zakresie ustalonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 33 .

1. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi ewidencję w województwie, obejmującą dobra kultury wpisane do rejestru zabytków oraz dobra kultury ujęte w ewidencji prowadzonej w gminach.

2. Aktualny stan rejestru zabytków oraz ewidencji dóbr kultury na obszarze województwa podaje się do publicznej wiadomości w drodze obwieszczenia publikowanego w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie rzadziej niż co 5 lat.

Art. 34.

1. Centralną ewidencję dóbr kultury, pod nadzorem merytorycznym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, prowadzi Ośrodek Dokumentacji Zabytków, utworzona w tym celu państwowa instytucja kultury.

2. Centralna ewidencja dóbr kultury obejmuje wykaz dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków, parków i obszarów kulturowych, innych dóbr kultury chronionych w planach zagospodarowania przestrzennego i ujawnionych w czasie ratowniczych badań archeologicznych oraz pomników historii.

3. Ośrodek Dokumentacji Zabytków gromadzi, opracowuje i udostępnia dokumentację w zakresie, o którym mowa w ust.2.

Art. 35.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb prowadzenia rejestru zabytków oraz ewidencji dóbr kultury, podstawową dokumentację oraz warunki postępowania w sprawie wpisu i skreślenia zabytku z rejestru zabytków, wzór ujednoczonego formularza ewidencji dóbr kultury i rejestru zabytków oraz sposób sporządzania dokumentacji konserwatorskiej w tym zakresie.

Art. 36.

1. Park kulturowy i obszar kulturowy stanowią formy ochrony krajobrazu kulturowego, ze względu na ich wartości kulturowe, historyczne, architektoniczne, etnograficzne, archeologiczne lub krajobrazowe. Park kulturowy, a także dobra kultury znajdujące się na terenie parków oraz obszarów kulturowych mogą być wpisane do rejestru zabytków.

2. Formy ochrony krajobrazu kulturowego, o których mowa w ust. 1, mogą być włączone organizacyjnie w już istniejące i projektowane parki krajobrazowe lub obszary chronionego krajobrazu, ustanowione na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

3. Na terenie objętym ochroną wydawanie przewidzianych odrębnymi przepisami pozwoleń na budowę lub rozbudowę obiektów i urządzeń oraz na działalność, której skutki dotyczą ograniczeń lub zakazów wprowadzonych w odniesieniu do przedmiotów i obszarów objętych ochroną. wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz konserwatorem przyrody.

4. Ograniczenia i zakazy wprowadzone na terenie, o którym mowa w ust. 1, mogą w szczególności dotyczyć:

- 1) niszczenia lub uszkodzania zabytkowych drzew i innych obiektów oraz ich otoczenia,
- 2) wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości oraz innego zanieczyszczania,
- 3) dokonywania wszelkich lub istotnych zmian przedmiotów z obszarów objętych ochroną na czas określony lub nieokreślony,
- 4) używania, użytkowania, uszkodzania i zanieczyszczania przedmiotów i obszarów objętych ochroną,
- 5) zmiany sposobu użytkowania obiektów i budowli,
- 6) prowadzenia działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej lub handlowej, ochroną albo ich części,
- 7) zbywania, nabywania, przewożenia lub wywożenia przedmiotów objętych ochroną albo ich części,
- 8) umieszczania na określonych przedmiotach lub obszarach objętych ochroną tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną przedmiotu, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa,
- 9) sprzedaży i spożywania napojów alkoholowych i innych środków odurzających,
- 10) palenia tytoniu,
- 11) zakłócania ciszy,
- 12) dostępu do określonych przedmiotów objętych ochroną lub wstępu na określone tereny, z wyjątkiem ich właścicieli, posiadaczy, zarządców, jak też domowników i pracowników, oraz z wyjątkiem sytuacji, kiedy prowadzenie akcji ratowniczej takiego dostępu lub wstępu wymaga,
- 13) budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, linii komunikacyjnych, urządzeń lub instytucji.

Art. 37.

1. Park kulturowy, o którym mowa w art. 36, jest obszarem chronionym, tworzonym w celu zachowania, popularyzacji wartości cennych dla kultury narodowej, z uwzględnieniem racjonalnego gospodarczego wykorzystywania znajdujących się w granicach parku gruntów rolnych, leśnych i innych nieruchomości.
2. Wokół parku kulturowego może być utworzona strefa ochrony konserwatorskiej .
3. Utworzenie parku kulturowego następuje w drodze uchwały rady powiatu po uzgodnieniu z zainteresowanymi organami jednostek samorządu terytorialnego, wojewódzkim konserwatorem zabytków i konserwatorem przyrody. Przepis art. 37 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
4. Park kulturowy, którego obszar przekracza granice powiatu, może być utworzony wyłącznie na podstawie zgodnych uchwał zainteresowanych rad powiatów.
5. Uchwała o utworzeniu parku kulturowego określa jego nazwę oraz obszar parku i strefy konserwatorskiej, ogólne zasady zagospodarowania i wykorzystania parku oraz stosowne ograniczenia, zakazy i nakazy przewidziane w art. 36 ust. 4.
6. Dla parku kulturowego zarząd powiatu sporządza plan ochrony w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, a w przypadku, o których mowa w art. 37 ust. 2 również z konserwatorem przyrody. Plan ten wymaga zatwierdzenia przez radę powiatu.
7. Ustalenia zawarte w planie ochrony są wiążące przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego i wydawaniu decyzji w sprawie ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.
8. Do realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada powiatu może ustanowić jednostkę organizacyjną, która w szczególności zajmuje się:
 - 1) ochroną elementów kulturowych i historycznych, zgodnie z uchwałą o utworzeniu parku kulturowego,
 - 2) organizacją działalności naukowej i prowadzeniem działalności dydaktycznej i edukacyjnej na terenie parku kulturowego,
 - 3) uzgadnianiem działań mających znaczenie dla ochrony krajobrazu kulturowego w zakresie przewidzianym w odrębnych przepisach,

4) współdziałaniem w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego z jednostkami organizacyjnymi, osobami prawnymi i fizycznymi.

Art. 38.

1. Obszar kulturowy, o którym mowa w art. 36, stanowi formę ochrony obszarowych dóbr kultury, zarówno jednorodnych jak i zróżnicowanych pod względem historyczno-architektonicznym, znajdujących się na wydzielonym krajobrazowo terenie.
2. Obszar kulturowy tworzy się w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych, zasobów kulturalnych i przyrodniczych oraz ich właściwego kształtowania i wykorzystywania.
3. Utworzenie obszaru kulturowego następuje na podstawie uchwały sejmiku województwa, która określa nazwę obszaru, jego granice oraz zasady ochrony i zagospodarowania. Przepis art. 36 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
4. Obszar kulturowy, który przekracza granice województwa, może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał zainteresowanych sejmików województw z zachowaniem wymogów, o których mowa w ust. 3.
5. Dla obszaru kulturowego zarząd województwa, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, a w przypadkach określonych w art. 36 ust.2 także z konserwatorem przyrody, sporządza plan ochrony obszaru kulturowego. Plan ochrony zatwierdza sejmik województwa.
6. Ustalenia zawarte w planie ochrony są wiążące przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego i wydawania decyzji w sprawie ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.

Art. 39.

1. Zabytki nieruchome o szczególnej wartości dla kultury narodowej mogą być, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomniki historii.
2. Pomnikami historii mogą być pojedyncze zabytki lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiętkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych zabytków, w szczególności historyczne budynki i budowle, w tym zespoły klasztorne i katedralne, kompleksy miejskie oraz pałacowo-parkowe, zamki warowne oraz archeologiczne dobra kultury stanowiące o przeszłości narodu.

3. Celem ochrony pomników historii jest ich zachowanie:

- 1) ze względów naukowych i dydaktycznych oraz z punktu widzenia unikatowości archeologicznej i wielkości odkrycia relikwii archeologicznych,
- 2) ze względu na wartości historyczne, religijne oraz artystyczne lub uznany symbol tradycji Państwa Polskiego,
- 3) ze względu na wartości historyczne, przestrzenne, architektoniczne oraz wartości niematerialne, związane z określonym miejscem lub wybitną osobą,
- 4) ze względu na historyczne, artystyczne i autentyczne wartości zespołu, a także jego wartości społeczne, kulturowe i narodowe.

4. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, organizację, warunki i sposób ochrony pomników historii, podmioty bezpośrednio odpowiedzialne za sprawowanie ochrony nad pomnikami historii oraz środki i procedury umożliwiające realizację zadań.

5. Pomniki historii mogą być przedstawiane przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego Komitetowi Dziedzictwa Światowego w celu wpisania na "Listę dziedzictwa światowego" i objęcia ich ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).

Art.40.

1. Rada gminy może wprowadzić formę ochrony dóbr kultury, o której mowa w art. 38 ust. 1. jeżeli sejmik województwa nie wprowadził tej formy, a teren wyróżniający się krajobrazowo znajduje się w całości w granicach gminy. Przepisy art. 38 ust. 2-6 stosuje się odpowiednio.
2. Dla obszarów poddawanych ochronie przez radę gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się obowiązkowo.

Art. 41.

1. Gminy są obowiązane do uwzględniania ochrony nieruchomości dóbr kultury objętych prowadzoną przez nie ewidencją dóbr kultury, w planach zagospodarowania przestrzennego oraz mogą ustanawiać dla nich strefy ochrony konserwatorskiej.
2. Projekty planu zagospodarowania przestrzennego lub jego zmiany oraz decyzje w sprawie ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania

terenu dla obszarów, na których znajdują się nieruchome dobra kultury wpisane do rejestru zabytków, parki kulturowe oraz ich strefy ochrony konserwatorskiej, a także obszary kulturowe lub obszary, na których znajdują się obiekty ujęte w ewidencji dóbr kultury, w sprawie których toczy się postępowanie o wpisanie do rejestru zabytków albo o utworzenie parku lub obszaru kulturowego, wymagają uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków, a w przypadkach, o których mowa w art. 36 ust. 2, również z konserwatorem przyrody.

3. Uzgodnienia, o których mowa w ust. 2, wymaga również zmiana historycznej nazwy jednostki osadniczej i obiektu fizjograficznego, ulicy albo placu, jeżeli zostały one wpisane do rejestru zabytków.
4. Włączenie nieruchomości dóbr kultury w ustalenia planów zagospodarowania przestrzennego stanowi podstawową formę ochrony dóbr kultury przez gminę.
5. Jeżeli z przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym wynika obowiązek dokonania uzgodnień lub zasięgnięcia opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, stosuje się art. 106 Kodeksu postępowania administracyjnego.
6. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania oraz zakres treści wniosków konserwatorskich składanych do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Art. 42.

1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza finansować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jest obowiązana do pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych.
2. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych przy zabytku nieruchomym, o którym mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków ustala w drodze decyzji.
3. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1. podlega po ich zakończeniu, nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.
4. Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- 2) zabezpieczyć przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeżeli nie jest to możliwe właściwą miejscowo gminę.
5. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 4 pkt 3, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu, a w przypadku stwierdzenia, że nie jest on zabytkiem, wydać niezwłocznie decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.
6. Jeżeli w terminie, o którym mowa w ust. 5, wojewódzki konserwator zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.
7. W przypadku stwierdzenia, że odkryty przedmiot jest zabytkiem, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:
 - 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli zabytek nie jest zagrożony zniszczeniem lub uszkodzeniem albo
 - 2) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.
8. Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków zabezpieczyć ten przedmiot i miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeżeli nie jest to możliwe, właściwą miejscowo gminę.
9. Gmina jest obowiązana bezzwłocznie przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 4 i 8.
10. O miejscu przechowywania zabytków archeologicznych odkrytych, przypadkowo znalezionych albo pozyskanych w wyniku badań archeologicznych bądź poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, orzeka wojewódzki konserwator zabytków, przekazując je w drodze decyzji, w depozyt muzeum lub innej jednostce organizacyjnej za jej zgodą.

11. Przekazanie zabytków archeologicznych muzeum lub innej jednostce organizacyjnej może nastąpić w przypadku, gdy jednostka ta zapewni:
- 1) ich trwale przechowywanie.
 - 2) przeprowadzenie inwentaryzacji i odpowiednich prac konserwatorskich,
 - 3) udostępnianie tych zabytków w celach naukowych.
12. Na wniosek dyrektora muzeum, zabytki archeologiczne, będące w depozycie muzeum, mogą być przekazane na własność tego muzeum na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Rozdział 6

Zakres ochrony dóbr kultury

Art. 43.

1. Dobro kultury może być użytkowane wyłącznie w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości.
2. Zabytek może być użytkowany wyłącznie w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości stanowiących podstawę wpisu do rejestru zabytków.

Art. 44.

1. Właściciel lub posiadacz obiektu o przypuszczalnej wartości historycznej, artystycznej, architektonicznej, naukowej lub kulturowej jest obowiązany do udostępnienia go, w uzgodnionym miejscu, terminie i bezpłatnie, właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków, w celu stwierdzenia, czy stanowi on dobro kultury, zbadania stanu zachowania i sporządzenia dokumentacji naukowej.
2. Właściciel lub posiadacz dobra kultury, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1, jest obowiązany w szczególności zabezpieczyć je przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub kradzieżą oraz wykonywać z należytą starannością zalecenia konserwatorskie.
3. Niezależnie od obowiązków, określonych w ust. 2, właściciel lub posiadacz dobra kultury stanowiącego zabytek, obowiązany jest:
 - 1) niezwłocznie zawiadomić właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o zdarzeniach mogących mieć szkodliwy wpływ na stan i zachowanie zabytku,
 - 2) zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o przeniesieniu całości albo części prawa własności zabytku oraz o wszelkich zmianach dotyczących

jego stanu prawnego w terminie 1 miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości,

- 3) zawiadomić właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków w terminie 1 miesiąca o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
 - 4) bezpłatnie udostępnić zabytek ruchomy dla przeprowadzenia badań naukowych lub w celach wystawienniczych na czas nie dłuższy niż 6 miesięcy, z wyjątkiem przedmiotów dostępnych publicznie lub trwale związanych z miejscem albo publiczną funkcją obiektu.
4. W przypadku braku porozumienia z właścicielem w sprawach, o których mowa w ust. 3 pkt 4, wojewódzki konserwator zabytków może w formie decyzji wydać nakaz udostępnienia obiektu.

Art. 45.

1. Bez zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno dokonywać żadnych zmian w zabytku.
2. Przepis ust. 1 ma zastosowanie również do wszelkich działań mogących przyczynić się do utraty wartości zabytku, niekorzystnej zmiany jego otoczenia przez zasłonięcie widoku na zabytek lub widoku z nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, w tym także do umieszczania tablic i urządzeń reklamowych oraz napisów.
3. Wydanie zezwolenia na dokonanie czynności, o których mowa w ust. 1 i 2, wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić od przedstawienia dokumentacji i badań wykonanych na koszt wnioskodawcy.
4. Wojewódzki konserwator zabytków ma prawo przywrócić zabytek do poprzedniego stanu oraz na poprzednie miejsce na koszt właściciela lub posiadacza obiektu zabytkowego, jeżeli zaniecha on podjęcia tych czynności.

Art. 46.

1. Zmiana przeznaczenia lub sposobu użytkowania zabytku albo jego części może być dokonana jedynie po uprzednim uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
2. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku, wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być prowadzone w tym zabytku.

3. Zalecenia konserwatorskie mogą być zmienione z urzędu, w każdym czasie, jeżeli wystąpią okoliczności dotychczas nieznane uzasadniające tę zmianę.
4. Wojewódzki konserwator zabytków odmówi udzielenia wymaganych przepisami uzgodnień lub zezwoleń, jeżeli przedkładane projekty prac konserwatorskich nie uwzględniają wydanych wytycznych.
5. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga od jego właściciela lub użytkownika wieczystego posiadania:
 - 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku,
 - 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie,
 - 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

Art. 47.

1. Sprzedaż, darowizna, zamiana lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako aportów do spółek, wymaga zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków w stosunku do nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych oraz w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego.
2. Umowy, o których mowa w ust. 1, powinny zawierać, pod rygorem nieważności, zobowiązanie nabywcy do właściwego utrzymania, konserwacji lub remontu tego zabytku stosownie do zaleceń konserwatorskich w określonym terminie.
3. W razie nie wywiązania się nabywcy z zobowiązania, o którym mowa w ust. 2, wojewódzki konserwator zabytków może żądać rozwiązania umowy.
4. Przepis ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu zabytku w trwały zarząd.

Art. 48.

1. Prowadzenie działalności polegającej na wykonywaniu prac przy zabytkach oraz na terenie wpisanej do rejestru zabytków strefy ochrony konserwatorskiej wymaga zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić wydanie zezwolenia od przeprowadzenia niezbędnych badań i przedstawienia dokumentacji, wykonanych na koszt wnioskodawcy, który powinien ponadto zapewnić wykonanie konserwacji lub poszukiwań przez osoby posiadające wymagane uprawnienia.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, tryb udzielania i cofania zezwoleń na podejmowanie działań i prac przy zabytkach, warunki ich prowadzenia oraz dane, które powinien zawierać wniosek o udzielenie zezwolenia, niezbędne dokumenty oraz przypadki, w których zezwolenie może zostać cofnięte.

Art. 49.

1. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzje:
 - 1) wstrzymującą, z rygorem natychmiastowej wykonalności, wszelkie czynności podjęte z naruszeniem art. 48 ust. 1,
 - 2) nakazującą przywrócenie zabytku lub jego strefy ochrony konserwatorskiej do stanu poprzedniego lub zgodnego z zatwierdzonym projektem prac konserwatorskich bądź usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, na koszt osoby naruszającej te przepisy.
2. Dochodzenie kosztów związanych z pracami, o których mowa w ust. 1 pkt 2, odbywa się w trybie przepisów o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych.
3. Decyzję dotyczącą obiektu budowlanego, wydaną na podstawie ust. 1, doręcza się właściwemu organowi nadzoru budowlanego.

Art. 50.

1. Przepis art. 49 ust. 1 pkt 1 stosuje się również do dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli istnieją podstawy do takiego wpisu.
2. Decyzje wydane na podstawie ust. 1 tracą moc, jeżeli w ciągu 14 dni od ich doręczenia nie nastąpi wszczęcie postępowania w sprawie wpisu dobra kultury do rejestru zabytków.

Art. 51.

1. Wojewódzki konserwator zabytków może nakazać właścicielowi lub posiadaczowi zabytku przeprowadzenie konserwacji lub remontu w określonym zakresie i terminie.
2. Przepis ust. 1 nie narusza uprawnień organu nadzoru budowlanego.
3. Wykonanie zastępcze w trybie przepisów o egzekucji administracyjnej może nastąpić, jeżeli osoba zobowiązana nie rozpoczęła prac we wskazanym w decyzji terminie, wykonuje je opieszale lub w sposób zagrażający wartościom zabytkowym obiektu.

Art. 52.

Wierzytelności Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego, o którym mowa w art. 51, podlegają zabezpieczeniu, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, w formie hipoteki przymusowej, z zachowaniem przepisów art. 109-112 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2001r. Nr 1124, poz.1368 i Nr 125, poz. 1368).

Art. 53.

1. W razie uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub wywiezienia zabytku bez zezwolenia za granicę, a także w razie nie zapewnienia zabytkowi, pomimo wezwania ze strony służby konserwatorskiej, należytych warunków konserwacji, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego wydaje decyzję o tymczasowym jego zajęciu aż do chwili usunięcia zagrożenia.
2. Tymczasowe zajęcie zabytku ruchomego polega na przekazaniu go, w zależności od przedmiotu, do muzeum, archiwum lub biblioteki, a w stosunku do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, na oddaniu jej w zarząd właściwej jednostce samorządu terytorialnego.
3. W przypadku trwałego zagrożenia zabytku ruchomego, może być on przejęty na rzecz Skarbu Państwa, na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków, za odszkodowaniem ustalonym przez właściwych biegłych, w stosunku zaś do zabytku nieruchomego, może on być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, wyłączone na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia zabytku na podstawie przepisów o gospodarce nieruchomościami.

Art. 54.

1. Zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:
 - 1) prowadzenie badań archeologicznych oraz poszukiwań archeologicznych,

- 2) prowadzenie poszukiwań przedmiotów o charakterze zabytkowym lub innych poszukiwań w celu ujawnienia zaginionych lub ukrytych dóbr kultury,
 - 3) używanie w celach określonych w pkt 1 lub 2 elektronicznych i technicznych urządzeń poszukiwawczych oraz sprzętu do rurkowania.
2. Pozwolenie na prowadzenie badań archeologicznych na polskich obszarach morskich wydaje dyrektor właściwego terytorialnie urzędu morskiego w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków właściwym ze względu na siedzibę urzędu morskiego.
 3. Wojewódzki konserwator zabytków określa w zezwoleniu, o którym mowa w ust. 1 i 2, szczegółowe warunki badań i poszukiwań.
 4. Zezwolenie może być cofnięte w przypadku, gdy działania lub środki określone w ust. 1 i 2 powodują skutki szkodliwe dla znalezisk.
 5. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, tryb udzielania i cofania zezwoleń na podejmowanie prac wykopaliskowych, warunki ich prowadzenia oraz dane, które powinien zawierać wniosek o udzielenie zezwolenia, niezbędne dokumenty oraz przypadki, w których zezwolenie może zostać cofnięte.

Art. 55.

1. Badania archeologiczne, architektoniczne oraz zmierzające do stwierdzenia dekoracji ściennych na nieruchomości mogą być prowadzone po uprzednim porozumieniu wojewódzkiego konserwatora zabytków z właścicielem lub posiadaczem nieruchomości co do terminu i zakresu badań.
2. W razie braku porozumienia, po upływie 1 miesiąca od dnia zawiadomienia właściciela lub posiadacza o konieczności przeprowadzenia badań, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję, nakazującą udostępnienie nieruchomości na czas niezbędny do prowadzenia badań.
3. Za szkody wyrządzone w związku z badaniami, o których mowa w ust. 1, właścicielowi lub posiadaczowi nieruchomości należy się odszkodowanie. W razie braku porozumienia co do wysokości odszkodowania zostaje ono ustalone na podstawie przepisów o gospodarce nieruchomościami dotyczących czasowego zajęcia nieruchomości.

Art. 56.

1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna prowadząca działalność w związku z którą powstaje konieczność prowadzenia badań, o których mowa w art. 55 ust. 1, jest obowiązana do pokrycia kosztów tych badań i ich dokumentacji.

2. Szczegółowy zakres niezbędnych badań, o których mowa w art. 55 ust. 1, określa w zezwoleniu wojewódzki konserwator zabytków.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi w drodze rozporządzenia, warunki i tryb pokrywania kosztów badań, o których mowa w art. 55 ust. 1 oraz wykaz prac składających się na te badania.

Art. 57.

Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w art. 55 i 56, podlega nieodpłatnie przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Art. 58.

1. Wojewódzki konserwator zabytków, po stwierdzeniu zabytkowego charakteru znaleziska, podejmuje prace zabezpieczające, a w razie potrzeby również odpowiednie badania archeologiczne.
2. Zabytki archeologiczne odkryte przypadkowo lub znalezione albo pozyskane w wyniku badań archeologicznych stanowią własność Skarbu Państwa.
3. O miejscu przechowywania zabytków archeologicznych odkrytych, przypadkowo znalezionych albo pozyskanych w wyniku badań archeologicznych bądź poszukiwań przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych, orzeka wojewódzki konserwator zabytków, przekazując je, w drodze decyzji, w depozyt muzeum lub innej jednostce organizacyjnej, za jej zgodą.
4. Obowiązkiem osób prowadzących badania archeologiczne jest nieodpłatne przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków dokumentacji tych badań.

Art. 59.

1. Osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one obowiązków określonych odpowiednio w art. 42.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do osób zajmujących się zawodowo badaniami archeologicznymi lub zatrudnionych w grupach zorganizowanych w celu prowadzenia takich badań.
3. Warunki i tryb przyznawania nagród określi, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, uwzględniając rodzaje nagród, źródła ich finansowania i wysokość nagród finansowych.

Art. 60.

1. Uwzględniając ochronę historycznych układów urbanistycznych, ruralistycznych lub historycznych zespołów budowlanych, rada gminy, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może określić warunki działalności budowlanej na jej terenie.

2. W przypadku postępowania administracyjnego dotyczącego dóbr kultury, o których mowa w ust. 1, strony tych postępowań mogą być zawiadamiane o decyzjach i innych czynnościach organów ochrony dóbr kultury przez obwieszczenie lub w inny zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości sposób publicznego ogłaszania.

Rozdział 7.

Wywóz dóbr kultury za granicę

Art. 61.

1. Wywóz dóbr kultury za granicę wymaga zezwolenia.
2. Zezwolenie na wywóz dóbr kultury na stałe za granicę wydaje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
3. Zezwolenie na czasowy wywóz dóbr kultury za granicę wydaje wojewódzki konserwator zabytków.
4. Odmowa wydania zezwolenia następuje tylko w przypadkach, gdy wywóz na stałe za granicę dobra kultury może spowodować uszczerbek dla dziedzictwa kulturowego lub gdy wywóz czasowy nie jest uzasadniony i może w szczególności spowodować ich zniszczenie, uszkodzenie lub utratę.
5. Do materiałów archiwalnych i bibliotecznych stosuje się odrębne przepisy.

Art. 62.

1. Nie wymaga uzyskania zezwolenia, o którym mowa w art. 61 ust. 1-3 wywóz za granicę:
- 1) ruchomości, które w wyniku przeprowadzonego postępowania nie zostały uznane za dobra kultury,
 - 2) dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków, które powstały w okresie 50 lat przed datą złożenia wniosku,
 - 3) dzieł twórców żyjących,
 - 4) dóbr kultury przywiezionych z zagranicy przez osoby korzystające z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych, jak również przywiezionych w celu urzędowania wewnątrz, pomieszczeń służbowych obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych,
 - 5) dóbr kultury przywiezionych do kraju z zastrzeżeniem wywozu.

2.Charakter obiektów wymienionych w ust. 1-4 potwierdza, w drodze zaświadczenia, wojewódzki konserwator zabytków.

3.W przypadku wątpliwości dotyczących charakteru przedmiotów sprowadzanych do kraju z zagranicy, potwierdzenia, że stanowią one dobro kultury dokonuje wojewódzki konserwator zabytków.

4.Wydawanie zaświadczeń może być poprzedzone zasięgnięciem opinii odpowiedniego rzeczoznawcy, powołanego na podstawie art. 9 ust. 3, dyrektora właściwej ze względu na rodzaj przedmiotu instytucji kultury, a w odniesieniu do materiałów archiwalnych lub bibliotecznych odpowiednio Naczelnego Dyrektora Archiwów lub dyrektora Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Art. 63.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb postępowania przy wydawaniu zezwoleń i zaświadczeń, o których mowa w art. 61 i 62 ust. 2 i 3, wzór wniosków i określenie danych, jakie powinien zawierać, sposób dokonywania oględzin rzeczy zgłoszonych do wywozu oraz sposób znakowania przedmiotów przeznaczonych do wywozu, zapewniający ich jednoznaczną identyfikację uniemożliwiającą nielegalną zamianę rzeczy.

Rozdział 8

Restytucja zabytków z państw członków Unii Europejskiej

Art. 64.

Restytucja zabytków polega na podejmowaniu czynności przez właściwe organy państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na wniosek innego państwa członkowskiego, z terytorium którego wywieziono niezgodnie z prawem zabytek, mające na celu odnalezienie, zabezpieczenie i umożliwienie odzyskania tego zabytku.

Art. 65.

Za niezgodny z prawem wywóz zabytku uznaje się taki wywóz zabytku z terytorium państwa członkowskiego, który nastąpił z naruszeniem obowiązujących w tym państwie przepisów w zakresie ochrony zabytków.

Art. 66.

1. Postępowanie dotyczące restytucji zabytku może być prowadzone w odniesieniu do zabytku zaliczanego do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych bądź przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) oryginalnych dzieł malarstwa wykonanych dowolną techniką i na dowolnym

- materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150.000 EURO i są dziełami twórców nieżyjących,
- 4) oryginalnych mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych dowolną techniką i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15.000 EURO i są dziełami twórców nieżyjących,
 - 5) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15.000 EURO i są dziełami twórców nieżyjących,
 - 6) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nie objętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50.000 EURO i są dziełami twórców nieżyjących,
 - 7) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15.000 EURO i są dziełami twórców nieżyjących,
 - 8) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów, łącznie z mapami i partyturami muzycznymi, które mają więcej niż 50 lat,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50.000 EURO,
 - 10) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 11) zbiorów o znaczeniu historycznym, etnograficznym lub numizmatycznym, których wartość jest wyższa niż 50.000 EURO,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50.000 EURO,
 - 13) innych kategorii, nie wymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50.000 EURO.
3. Postępowaniu, o którym mowa w ust. 1, podlegają również zabytki:
- 1) wpisane do rejestru,
 - 2) wchodzące w skład zbiorów publicznych, które stanowią własność Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych,
 - 3) znajdujące się w inwentarzach muzeów lub narodowym zasobie bibliotecznym,
 - 4) znajdujące się w inwentarzach kościelnych.

Art. 67.

1. Organem uprawnionym do prowadzenia postępowania dotyczącego restytucji zabytku wywiezionego niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, działający w tym zakresie, we współpracy z innymi

ministrami, kierownikami urzędów centralnych, a zwłaszcza z Generalnym Konserwatorem Zabytków, wojewodami i jednostkami samorządu terytorialnego.

3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego współdziała oraz prowadzi konsultacje z właściwymi krajowymi władzami państw członkowskich, a w szczególności:

- 1) na wniosek państwa członkowskiego, ubiegającego się o restytucję zabytku, organizuje poszukiwania zabytku kultury narodowej, który został wywieziony niezgodnie z prawem z jego terytorium, ustalając tożsamość obecnego właściciela lub posiadacza,
- 2) zawiadamia państwa członkowskie o znalezieniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przedmiotu, co do którego istnieje podejrzenie, iż jest on zabytkiem wywiezionym niezgodnie z prawem z terytorium innego państwa członkowskiego.
- 3) umożliwia właściwym władzom państwa członkowskiego, ubiegającego się o restytucję zabytku kultury narodowej, przeprowadzenie oględzin w celu stwierdzenia; czy dany przedmiot jest poszukiwanym zabytkiem w terminie 2 miesięcy od dnia powiadomienia zainteresowanego państwa członkowskiego o jego znalezieniu,
- 4) podejmuje niezbędne działania mające na celu zabezpieczenie znalezione go zabytku,
- 5) zapobiega działaniom uniemożliwiającym restytucję zabytku państwu członkowskiemu ubiegającemu się o restytucję tego zabytku.

3. Wniosek, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, powinien zawierać informacje umożliwiające znalezienie zabytku, ze wskazaniem aktualnego lub przypuszczalnego miejsca jego przechowywania.

4. Przepisów ust. 2 pkt 4 i 5 nie stosuje się w przypadku niedochowania przez właściwe władze zainteresowanego państwa członkowskiego terminu przeprowadzenia oględzin, o których mowa w ust. 2 pkt 3.

Art. 68.

1. Postępowanie dotyczące restytucji zabytku wwieszonego niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego może być prowadzone, o ile państwo członkowskie ubiegające się o jego restytucję wystąpi z wnioskiem, o którym mowa w art. 67 ust. 2 pkt 1 nie później niż w okresie 12 miesięcy

od dnia powzięcia informacji o miejscu przechowywania tego zabytku i tożsamości jego właściciela lub posiadacza.

2. Postępowanie dotyczące restytucji zabytku nie może być podjęte, jeżeli upłynęło 30 lat od dnia niezgodnego z prawem wywozu tego zabytku z terytorium państwa członkowskiego ubiegającego się o jego restytucję. Przepisu nie stosuje się do zabytków wymienionych w art. 66 ust. 2.
3. Nie wszczyna się postępowania dotyczącego restytucji zabytku, jeżeli wywóz tego zabytku z terytorium państwa członkowskiego ubiegającego się o jego restytucję przestał być niezgodny z prawem przed dniem wszczęcia takiego postępowania.

Art. 69.

1. Państwo członkowskie ubiegające się o restytucję zabytku może wytoczyć powództwo o zwrot tego zabytku przeciw jego obecnemu właścicielowi lub posiadaczowi przed sąd cywilny miejsca, w którym znajduje się zabytek.
2. Pozew powinien zawierać, w szczególności, opis zabytku, potwierdzenie, iż jest on objęty wnioskiem o restytucję i oświadczenie, złożone przez właściwe władze państwa członkowskiego występującego z powództwem, o niezgodnym z prawem wywozie tego zabytku z jego terytorium.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informuje właściwe władze pozostałych państw członkowskich o wszczęciu postępowania sądowego.

Art. 70.

1. W wyroku orzekającym o zwrocie zabytku państwu członkowskiemu, z terytorium którego ten zabytek został niezgodnie z prawem wywieziony, sąd przyznaje odszkodowanie osobie, która udowodni, że nabyła go w dobrej wierze.
2. Odszkodowanie, o którym mowa w ust. 1, wypłaca państwo członkowskie ubiegające się o restytucję zabytku przy przekazywaniu temu państwu jego zabytku.
3. Osoba, która otrzymała objęty pozwem zabytek w drodze spadku lub darowizny, nie może w stosunku do tego zabytku znaleźć się w korzystniejszej sytuacji prawnej niż spadkodawca lub darczyńca.

Art. 71.

W sprawach nieuregulowanych w art. 69 ust. 1 i 2 oraz art. 70 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 72.

Państwo członkowskie ubiegające się o restytucję zabytku wywiezionego niezgodnie z prawem z jego terytorium obciążają koszty związane z poszukiwaniem i zabezpieczeniem tego zabytku oraz koszty wynikające z wykonania orzeczenia sądu o jego zwrocie.

Rozdział 9

Kolekcje

Art. 73.

1. Kolekcją w rozumieniu ustawy jest zbiór przedmiotów zebrany lub uporządkowany według określonej koncepcji osoby, która je zgromadziła i posiadający jako całość wartość historyczną, artystyczną, naukową lub kulturalną.
2. Wpis kolekcji do rejestru zabytków następuje na wniosek jej właściciela. Decyzję o wpisie wydaje wojewódzki konserwator zabytków.
3. Wpis kolekcji do rejestru zabytków obejmuje wszystkie jej składniki i wyłącza możliwość indywidualnego wpisu do rejestru poszczególnych przedmiotów stanowiących kolekcję. Wcześniejsze wpisy do rejestru zabytków przedmiotu lub przedmiotów, wchodzących w skład rejestrowanej następnie kolekcji, ulegają skreśleniu.
4. Podział zarejestrowanej kolekcji lub zbycie jej poszczególnych części wymaga zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 74.

Instytucje kultury, które przyjmują kolekcje w depozyt, mają obowiązek:

- 1) ustalenia stanu zachowania i wartości poszczególnych przedmiotów stanowiących kolekcję,
- 2) zabezpieczenia kolekcji i jej poszczególnych części oraz realizacji niezbędnych zaleceń konserwatorskich,
- 3) pomocy przy przeprowadzaniu inwentaryzacji i dokumentacji naukowej kolekcji,
- 4) zapewnienia jej właściwego zabezpieczenia i konserwacji w uzgodnieniu z właścicielem.

Rozdział 10

Finansowanie ochrony dóbr kultury

Art. 75.

1. Właściciele lub posiadacze zabytków mogą ubiegać się o pomoc finansową z budżetu państwa na prace konserwatorskie.
2. Finansowanie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytkach, do których tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego jest jej

zadaniem własnym.

Art. 76.

1. O przyznanie dotacji celowej z budżetu państwa na finansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna będąca właścicielem lub użytkownikiem wieczystym zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również do jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 77.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewodowie, w ramach posiadanych środków budżetowych, realizują zadania własne w zakresie ochrony dóbr kultury oraz przyznają dotacje na pokrycie kosztów odbudowy, remontu lub konserwacji zabytków lub szczególnie cennych dóbr kultury, w szczególności w części przeznaczonej na prace nie mające bezpośredniego wpływu na walory użytkowe obiektu lecz konieczne ze względu na jego zabytkowy lub unikalny charakter.

2. Dotacje, o których mowa w ust. 1, może otrzymać podmiot wywiązujący się z obowiązków określonych w art. 44 ust. 2 i 3.

3. Dotacje na ochronę i finansowanie dóbr kultury mogą przyznawać również jednostki samorządu terytorialnego na zasadach i w wysokości określonej przez ich organy w drodze uchwały.

4. Wnioski o przyznanie dotacji składa się za pośrednictwem wojewódzkiego konserwatora zabytków, który je opiniuje i przekazuje je do podmiotów, o których mowa w ust. 1 i 3.

Art. 78.

1. Dotacja ze środków budżetu państwa może być przeznaczona w szczególności na pokrycie kosztów:

1) badań archeologicznych, architektonicznych lub technologicznych,
2) dokumentacji,

3) prac konserwatorskich lub remontowo-konserwatorskich,

4) wymaganych materiałów budowlanych lub konserwatorskich oraz zastosowania określonej technologii,

5) zapewnienia bezpieczeństwa obiektu.

2. Dotacja polega na refundacji poniesionych wydatków. W szczególnie uzasadnionych przypadkach minister właściwy do spraw kultury i ochrony

dziedzictwa narodowego może udzielić części dotacji przed rozpoczęciem prac, o których mowa w ust. 1.

Art.79.

1. Dotacja z budżetu państwa nie może przekroczyć 30% ogólnej sumy poniesionych kosztów, o których mowa w art. 78 ust. 1 pkt 3-5.
2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, biorąc pod uwagę możliwości finansowe posiadacza zabytku, znaczenie obiektu dla dziedzictwa narodowego oraz stan jego zagrożenia, może ustalić dotację na poziomie wyższym, niż określony w ust. 1.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, dokumenty, które są niezbędne przy składaniu wniosków o przyznanie dotacji oraz sposób ich rozpatrywania.

Rozdział 11

Wykonywanie zadań kontrolnych przez służbę ochrony zabytków

Art. 80.

1. Kontrolę mogą wykonywać: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz Generalny Konserwator Zabytków, wojewódzki konserwator zabytków, kierownik delegatury lub pracownik upoważniony przez nich na piśmie.
2. W zakresie wykonywania kontroli podmioty, o których mowa w ust. 1, zwane są "inspektorami".
3. Przy wykonywaniu kontroli inspektor uprawniony jest do:
 - 1) wstępu wraz z pracownikami pomocniczymi, rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem na teren nieruchomości zabytkowej, na której wykonywane są prace albo badania lub gdy istnieje uzasadniona obawa zniszczenia bądź uszkodzenia dobra kultury,
 - 2) oceny stanu zachowania, warunków przechowywania i zabezpieczenia zabytków oraz dóbr kultury znajdujących się w muzeach, bibliotekach lub zasobach innych instytucji kultury, w terminach uzgodnionych z ich właścicielem lub posiadaczem,
 - 3) sprawdzania zgodności prowadzonych konserwacji i remontów zabytków albo badań archeologicznych i architektonicznych z wydanymi zezwoleniami i zatwierdzoną dokumentacją,
 - 4) żądania pisemnych lub ustnych informacji lub wyjaśnień w zakresie

niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego,

5) żądania okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z przedmiotem kontroli,

6) dokonywania wpisów w dzienniku budowy.

Art. 81.

Kierownik jednostki kontrolowanej lub kontrolowana osoba mają obowiązek umożliwić przeprowadzenie kontroli.

Art. 82.

1. Z czynności kontrolnych sporządzany jest protokół, którego jeden egzemplarz otrzymuje podmiot kontrolowany.

2. Protokół podpisują inspektor i kierownik kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub kontrolowana osoba fizyczna. Podmioty kontrolowane uprawnione są do wniesienia do protokołu umotywowanych zastrzeżeń i uwag.

3. W razie odmowy podpisania protokołu przez podmiot kontrolowany, inspektor czyni o tym wzmiankę w protokole, a odmawiający podpisu może w ciągu 7 dni przedstawić swoje stanowisko na piśmie właściwemu organowi służby konserwatorskiej .

Art. 83.

1. Na podstawie ustaleń kontroli wojewódzki konserwator zabytków może:

1) wydać zarządzenie pokontrolne kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub osobie fizycznej,

2) wydać na podstawie przepisów ustawy decyzję administracyjną,

3) wszcząć postępowanie egzekucyjne, jeżeli taki obowiązek wynika z mocy prawa lub decyzji administracyjnej.

2. Wojewódzki konserwator zabytków może żądać przeprowadzenia postępowania służbowego lub innego przewidzianego prawem wobec osób winnych dopuszczenia do uchybień oraz udzielenia informacji o jego wynikach w ustalonym terminie.

Art. 84.

1. W razie uzasadnionego podejrzenia, że działanie lub zaniechanie kierownika kontrolowanej jednostki organizacyjnej, jej pracownika lub osoby kontrolowanej posiada znamiona przestępstwa lub wykroczenia przeciwko ochronie dóbr kultury, wojewódzki konserwator zabytków kieruje do

właściwego organu zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, dołączając dowody dokumentujące podejrzenie.

2. W sprawach o wykroczenia przeciwko ochronie dóbr kultury wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przysługuje uprawnienie oskarżyciela publicznego także wtedy, gdy wniosek o ukaranie został już złożony.

3. Służba konserwatorska może współdziałać w wykonywaniu czynności kontrolnych z innymi organami kontroli w szczególności z Inspekcją budowlaną, ochrony przyrody lub ochrony środowiska.

Art. 85.

Służba ochrony zabytków udziela pomocy i współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego w realizacji ich zadań w zakresie ochrony dóbr kultury.

Art. 86.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może podejmować wszystkie czynności kontrolne należące do właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków lub kierownika delegatury, jeśli jest to uzasadnione szczególną wagą lub zawilścią sprawy.

2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wystąpić do wojewódzkiego konserwatora zabytków o przeprowadzenia kontroli prawidłowości użytkowania zabytku lub stanu jego zachowania.

Rozdział 12

Wywłaszczanie zabytków

Art. 87.

Zabytek może być wywłaszczony tylko w drodze postępowania sądowego i tylko wtedy, gdy jego właściciel nie wykonuje obowiązków określonych w ustawie albo jeżeli interes publiczny tego wymaga.

Art. 88.

Przy wywłaszczeniu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków stosuje się przepisy ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543).

Rozdział 13

Przepisy karne

Art. 89.

1. Kto bez zezwolenia lub zaświadczenia wywozi za granicę dobra kultury lub, wbrew warunkom wynikającym z uzyskanego zezwolenia na wywóz

czasowy, nie przywozi ich do kraju, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

2. Jeżeli sprawca czynu, określonego w ust. 1, działa nieumyślnie, podlega karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2.
3. W razie skazania za przestępstwo, określone w ust. 1, sąd może orzec przepadek rzeczy, w tym dóbr kultury, choćby nie stanowiły one własności sprawcy.

Art. 90.

1. Kto niszczy lub uszkadza dobro kultury podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
2. Jeżeli sprawca czynu, określonego w ust. 1, działa nieumyślnie, podlega karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do 1 roku.

Art. 91.

1. Kto zbywa lub pośredniczy w zbyciu dobra kultury, jeżeli na podstawie okoliczności towarzyszących mógł lub powinien przypuszczać, że nabywca zamierza wywieźć je za granicę bez zezwolenia lub zaświadczenia, w razie gdy wywóz lub usiłowanie wywozu nastąpi, podlega karze grzywny, karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2.
2. Nie podlega karze, kto o czynnościach wymienionych w ust. 1, zawiadomił właściwe organy dostatecznie wcześniej, aby można było zapobiec wywozom.

Art. 92.

1. Kto, będąc właścicielem lub posiadaczem zabytku:
 - 1) nie zabezpiecza go przed zniszczeniem, dewastacją, uszkodzeniem lub kradzieżą lub nie zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wydarzeniach mających wpływ na stan i zachowanie zabytku,
 - 2) nie wykonuje obowiązków wynikających z art. 44 ust. 2 i 3,
 - 3) utrudnia lub uniemożliwia służbie konserwatorskiej wstęp na teren nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub dostęp do zabytku,
 - 4) świadomie udziela fałszywych informacji w celu przeszkodzenia w wykonywaniu obowiązków przez służbę konserwatorską,
 - 5) dokonuje bez zezwolenia przemieszczenia lub zmian w zabytku, podlega karze grzywny, ograniczenia wolności albo aresztu do 3 miesięcy.
2. Tej samej karze podlega, kto wprowadzając prace:
 - 1) konserwatorskie albo archeologiczne nie posiada wymaganego zezwolenia,

- 2) budowlane, ziemne lub hydrotechniczne, nie powiadamia niezwłocznie właściwego organu o odkryciu dóbr kultury,
 - 3) wbrew przepisom nie wstrzyma ich lub nie zabezpieczy znaleziska przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub kradzieżą.
3. Jeżeli sprawca czynów, określonych w ust. 1 i 2, działa nieumyślnie, podlega karze grzywny.

Art. 93.

Kto nie wykonuje zaleceń pokontrolnych wojewódzkiego konserwatora zabytków podlega karze grzywny.

Art. 94

1. Pracownicy urzędu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i Służby Ochrony Zabytków są uprawnieni do nakładania i ściągania grzywny w drodze mandatów karnych za wykroczenia, o których mowa w art. 105 ust.1 pkt 3 i 4 oraz art. 106.

2. Upoważnienie do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego wydaje:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego dla pracowników urzędu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
- 2) wojewódzki konserwator zabytków dla pracowników wojewódzkiego oddziału Służby Ochrony Zabytków, w tym jego delegatur.

Rozdział 14.

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 95.

W ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. Nr 16, poz. 78, z 1997 r. Nr 60, poz. 370, Nr 80, poz. 505 i Nr 160, poz. 1079, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000 r. Nr 12, poz. 136 i Nr 120, poz. 1268 oraz z 2001r. Nr 81, poz. 875) w art. 34 wyrazy "stanowiska archeologiczne" zastępują się wyrazami "archeologiczne dobra kultury".

Art. 96.

1. Dobra kultury uznane za zabytek na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 29, poz. 265, z 1933 r. Nr 10, poz. 62, Nr 82, poz. 599, z 1934 r. Nr 110, poz. 976 oraz z 1949 r. Nr 25, poz. 180) lub wpisane do rejestru zabytków na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów, pozostają zabytkami w rozumieniu ustawy.
2. Zabytki nieruchome uznane za pomniki historii na podstawie

dotychczasowych przepisów, pozostają pomnikami historii w rozumieniu ustawy.

3. Do decyzji wpisujących do rejestru zabytków układy urbanistyczne, historyczne założenia urbanistyczne miast i osiedli, zespoły staromiejskiej zabudowy i zespoły budowlane, wydanych przed dniem wejścia w życie ustawy, nie mają zastosowania przepisy art. 145 i 156 Kodeksu postępowania administracyjnego.

Art. 97.

1. Do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy, a nie zakończonych decyzją ostateczną, stosuje się przepisy ustawy.
2. Właściwość organów do załatwiania spraw, o których mowa w ust. 1, określa się na podstawie ustawy.

Art. 98.

1. Traci moc ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz. U. z 1999 r. Nr 98, poz. 11 50 oraz z 2000 r. Nr 120, poz. 1268).
2. Osoby, które przed dniem wejścia w życie ustawy uzyskały uprawnienia zawodowe lub zezwolenia na podstawie art. 10 ust. 1 oraz art. 21 ust. 1 ustawy wymienionej w ust. 1 zachowują te uprawnienia i zezwolenia w dotychczasowym zakresie przez okres nie dłuższy niż 6 miesięcy.
3. Do czasu wydania przepisów wykonawczych, przewidzianych ustawą, zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze, o ile nie są z nią sprzeczne, nie dłużej jednak niż przez 1 rok.

Art. 99.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem rozdziału 8, który wchodzi w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej.

Uzasadnienie

1. Stan aktualny oraz wyjaśnienie potrzeb i celu regulacji.

Jednym z pierwszych aktów prawnych w odradzającym się, niepodległym państwie polskim był, wydany przez Radę Regencyjną Królestwa Polskiego w dniu 31 października 1918 roku dekret o opiece nad zabytkami sztuki i kultury (Dz. Pr. Nr 16. poz. 36). Regulacja prawna tego zakresu spraw świadczyła o wadze, jaką ówczesne władze przywiązywały do ochrony dziedzictwa kulturalnego. Dekret ten zastąpiony został rozporządzeniem z dnia 6 marca 1928 r. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o opiece nad zabytkami, które obowiązywało do 1962 roku. Generalne uregulowanie kwestii ochrony dóbr kultury w Polsce nastąpiło ustawą z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach, która po licznych zmianach obowiązuje dotychczas. Nie przystaje ona do rzeczywistości, tym bardziej ze sytuacja ekonomiczna w sposób znaczący pogłębia oderwanie przepisów od realiów współczesnego państwa.

Przemiany, które nastąpiły w Polsce po 1989 roku, zwłaszcza wprowadzenie w życie z dniem 1 stycznia 1999 roku reformy ustrojowej kraju i w związku z tym zmiana kompetencji organów administracji publicznej, powodują konieczność dalszego dostosowywania postanowień obowiązującej ustawy o ochronie dóbr kultury do Konstytucji oraz aktów normatywnych wprowadzających reformę terytorialną i samorządową. Ponieważ ustawa z roku 1962 była już wielokrotnie nowelizowana (część jej przepisów została skreślona w związku z uchwaleniem w 1995 r. ustawy o muzeach), akt ten nie zapewnia obecnie trwałej i dostatecznej ochrony dziedzictwa narodowego, jakim są dobra kultury. Dalsze nowelizacje powodują, że akt ten staje się coraz bardziej niespójny i mało czytelny. W kontekście przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, odniesionych do sfery ochrony dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, można również uznać konieczność wprowadzenia regulacji prawnej, wypełniającej zapisy art. 5 i 6 ustawy zasadniczej, według których "Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego" oraz "stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju".

Zaznaczyć również należy, że w latach obowiązywania ustawy z 1962 r. Polska ratyfikowała między innymi: Konwencję dotyczącą środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury z dnia 17 listopada 1970 r., Konwencję w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z dnia 16 listopada 1972 r., Porozumienie o współpracy i pomocy wzajemnej w sprawie zatrzymywania i zwrotu dóbr kultury nielegalnie przewożonych przez granice państw z dnia 22 kwietnia 1986 r. oraz liczne międzynarodowe

umowy dwustronne obejmujące swoim zakresem również ochronę dziedzictwa narodowego. Akty te zobowiązują do zapewnienia właściwej ochrony dóbr kultury, z uwzględnieniem warunków istniejących w każdym kraju Stron tych umów, a w szczególności do zorganizowania właściwych służb ochrony dziedzictwa kulturalnego; jego ochrony i zabezpieczenia, co łączy się również z zapewnieniem tym służbom wystarczających środków finansowych, a nawet, w miarę potrzeby, stworzenie w tym celu odpowiedniego funduszu. Regulacje prawne w zakresie ochrony dóbr kultury nie mogą pomijać zobowiązań Polski wynikających z umów międzynarodowych.

Powyższe uzasadnia dążenie projektodawców przedkładanej regulacji ustawowej do uchwalenia zupełnie nowej ustawy regulującej ochronę dóbr kultury jako najważniejszego i podstawowego elementu dziedzictwa narodowego. W tym stanie rzeczy należy uznać za celowe wydanie nowej ustawy, dostosowującej przedmiot, zakres formy dóbr kultury i zasady finansowania, ich ochrony do wymagań współczesnego, demokratycznego państwa, a nie poprzestawanie na kolejnej nowelizacji. Przedkładany projekt ustawy o ochronie dziedzictwa narodowego jest wypełnieniem również warunków ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych.

Przedkładany projekt jest "ustawa matką", ponieważ nie jest jedynym aktem prawnym w tej dziedzinie, jednak stanowi podstawowy akt prawny determinujący skuteczność ochrony dziedzictwa narodowego i wspólnie z przepisami normującymi problematykę muzeów, bibliotek, archiwów oraz przyjętej ustawy o języku polskim, tworzy prawne ramy ochrony dóbr kultury w Polsce.

2. Wprowadzane zmiany oraz przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne.

Tytuł ustawy ma charakter omawiający treści w niej zawarte. W szczególności oznacza on, że regulacja ustawy dotyczy przedmiotu o ogromnym znaczeniu dla państwa i narodu polskiego, a prawna ochrona każdego dobra kultury narodowej staje się koniecznością, dla której alternatywą jest postępujący proces degradacji całego dziedzictwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza również obowiązki organów administracji publicznej w zakresie organizacji tej ochrony oraz jej sfinansowania. Oznacza konieczność wprowadzenia w życie mechanizmów pozwalających zgromadzić niezbędne środki finansowe, niezależnie od określonej na ten cel części środków przewidzianych w ustawie budżetowej. Tytuł determinuje te wszystkie działania, które merytorycznie wykonują, wskazane w ustawie podmioty.

Projekt ustawy o ochronie dziedzictwa narodowego:

- 1) wprowadza "słowniczek" pojęć ustawowych, precyzujących szereg wyrażeń występujących dotychczas jedynie w doktrynie lub praktyce, a także formułuje definicje niektórych pojęć na użytek ustawy,

- 2) konkretyzuje grupy i rodzaje obiektów, które mogą być wpisywane do rejestru zabytków, rezygnując z niedookreślonego pojęcia "oczywistego charakteru zabytkowego",
- 3) przewiduje nowe rozwiązania merytoryczne m.in.:
 - rozszerzenie ochrony na dobra niematerialne,
 - szerokie ujęcie zadań i kompetencji służby konserwatorskiej,
 - sprecyzowanie zadań jednostek samorządu terytorialnego w stosunku do dóbr kultury,
 - rozszerzenie form ochrony obszarowych dóbr kultury,
- 4) dostosowuje przepisy do obowiązującego ustawodawstwa, zwłaszcza w zakresie reformy administracyjnej kraju,
- 5) spełnia wymogi konstytucyjne w zakresie prawa własności oraz określa formy porozumienia między właścicielem a organami państwa i stosowne odszkodowania, przy czym utrzymuje zobowiązanie właściciela lub posiadacza nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków do opieki nad nim z dołożeniem należytej staranności, zabezpieczenia go przed utratą, zniszczeniem, uszkodzeniem lub dewastacją,
- 6) gwarantuje opiekę Państwa i jednostek samorządu terytorialnego nad dziedzictwem kultury, również przez odwołanie się do mecenatu państwowego i systemu preferencji podatkowych dla podmiotów zajmujących się ochroną zabytków,
- 7) wprowadza obowiązki ochrony dóbr kultury objętych ewidencją poprzez środki prawne zawarte w przepisach miejscowych,
- 8) utrzymuje podstawowe zasady poprzedniej regulacji, dotyczące zakresu ochrony i możliwości ingerowania służby ochrony zabytków, uzupełniając je problematyką archeologii zarówno w aspekcie badań jak i obowiązków inwestorów i przypadkowych znalazców dóbr kultury,
- 9) zgodnie z zawartymi umowami międzynarodowymi, zachowuje zasadę reglamentacji wywozu przy generalnym zniesieniu zakazu obrotu z zagranicą,
- 10) porządkuje przepisy karne w ochronie zabytków .

Wejście w życie ustawy będzie miało istotne znaczenie we wszystkich dziedzinach życia, w których występuje problematyka dóbr kultury. Przed wszystkim uregulowanie wpłynie na ustabilizowanie niejasnych sytuacji związanych z dotychczasowym podziałem kompetencji.

W zakresie skutków finansowych konieczne jest wskazanie przede wszystkim na obecny, bardzo zły stan w zakresie finansowania wydatków na konserwację, remonty i badania zabytków. Stała i pogłębiająca się od wielu lat

degradacja stanu technicznego zabytków może doprowadzić w efekcie do ich zupełnego unicestwienia, a tym samym do nieodwracalnych strat w "zasobach" dziedzictwa narodowego.

Sam projekt ustawy o ochronie dziedzictwa narodowego ponadto odnosi się jedynie do takich możliwości, które ostatecznie nie będą wynikały z wejścia jej w życie lecz z ewentualnych zmian w ustawach podatkowych. Wydatki na konserwację i remonty zabytków w budżecie państwa powinny pozostać na co najmniej dotychczasowym poziomie, natomiast od decyzji właściwych organów jednostek samorządu terytorialnego zależeć będzie ich wzrost w budżetach samorządowych. Część wydatków pozostanie nadal w gestii właścicieli i posiadaczy zabytków. Proponowane rozwiązania w efekcie nie wywołują bezpośrednich skutków dla budżetu państwa, odnoszą się bowiem do zasad, dysponowania środkami w ramach części budżetowej przeznaczanej corocznie na rzecz Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz znajdujących się w dyspozycji Generalnego Konserwatora Zabytków.

Projekt ustawy jest dorobkiem podkomisji powołanej przez Komisję Kultury i Środków Przekazu. Prace nad projektem który, jest kompilacją projektu poselskiego o ochronie dziedzictwa narodowego oraz rządowego o zabytkach, zakończyły się pod koniec III kadencji Sejmu, niestety nie odbyło się II czytanie projektu.

Proponowane regulacje prawne są zgodne z prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, dnia 23 maja 2002 r.

Pan
Marek Borowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia
w sprawie zgodności poselskiego projektu ustawy o ochronie
dziedzictwa narodowego z prawem Unii Europejskiej

Na podstawie art. 31 ust. 7 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. - Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 1998 r. Nr 44, poz. 618 z późniejszymi zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt ustawy o ochronie dziedzictwa narodowego określa: „przedmiot, zakres i formy ochrony dziedzictwa narodowego, w tym zabytków i opieki nad nimi, zasady tworzenia państwowego programu ochrony dziedzictwa narodowego, finansowanie opieki nad zabytkami, a także organizację służb konserwatorskich” (art. 1 ust. 1 projektu).

W zakresie ochrony zabytków i dzieł sztuki projekt zajmuje się między innymi procedurą restytucji dóbr kultury bezprawnie wywiezionych poza obszar państwa, obejmując tą procedurą także dobra kultury bezprawnie wywiezione z obszaru któregośkolwiek z państw członkowskich Unii Europejskiej.

2. Stan prawa wspólnotowego w materii objętej projektem

Ogólny przepis art. 151 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE), zamieszczony w tytule XII TWE pt. „Kultura” brzmi: „Wspólnota przyczynia się do rozkwitu kultur państw członkowskich,

respektując ich narodową i regionalną różnorodność, jednocześnie uwypuklając wspólne dziedzictwo kulturowe”. Przepis wskazuje na usytuowanie zagadnienia kultury w polityce wspólnotowej i zachęca państwa członkowskie do współpracy w dziedzinie kultury.

Zagadnienie ochrony dóbr kultury (na terenie danego państwa członkowskiego) należy do kompetencji prawa krajowego. Oznacza to, że państwo członkowskie może m.in. swobodnie określać, co jest dobrem kultury, co należy do dziedzictwa narodowego w rozumieniu prawa wewnętrznego, może przeprowadzać własną klasyfikację dóbr kultury, powoływać kompetentne organy właściwe do wykonywania czynności związanych z ochroną dóbr kultury, wprowadzać przepisy zapewniające ochronę dóbr kultury. W części obejmującej te zagadnienia przedmiot projektu pozostaje więc poza regulacją prawa wspólnotowego.

Jednak w części, w której mowa o wywozie dóbr kultury poza granice państwa – zgodnie albo niezgodnie z prawem wewnętrznym – projekt ustawy dotyczy zagadnień regulowanych prawem wspólnotowym.

Odniesienie do narodowych dóbr kultury znajdujemy w TWE w części dotyczącej swobodnego przepływu towarów. Art. 30 TWE mówi o powodach usprawiedliwionego odstąpienia od reguł Traktatu, dopuszczając ustanowienie zakazów lub ograniczeń przywozu towarów, jeśli ograniczenia te są uzasadnione m.in. ochroną majątku narodowego posiadającego wartość artystyczną, historyczną lub archeologiczną. Pozytywnym rozwinięciem tego przepisu TWE są następujące akty wspólnotowego prawa wtórnego, mające znaczenie dla przedmiotu opiniowanego projektu ustawy:

- rozporządzenie Rady nr 3911/92 z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie wywozu dóbr kultury (wraz ze zmianami),
- rozporządzenie Komisji nr 752/93 z dnia 30 marca 1993 r. określające przepisy dla realizacji rozporządzenia Rady nr 3911/92 w sprawie wywozu dóbr kultury (wraz ze zmianami),
- dyrektywa Rady 93/7/EWG z dnia 15 marca 1993 r. w sprawie zwrotu przedmiotów kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z obszaru państwa członkowskiego (wraz ze zmianami).

Dyrektywa Rady 93/7/EWG wprowadza system ochrony dóbr kultury państw członkowskich i w tym celu określa, co jest „przedmiotem kultury”. Chodzi o ochronę przed sprzecznym z prawem wewnętrznym, ale także z rozporządzeniem Rady (EWG) nr 3911/92 wyprowadzeniem dóbr kultury z obszaru państwa członkowskiego, na którym zgodnie z prawem dany przedmiot kultury się znajduje bądź znajdował się. Jeżeli dane dobro kultury w rozumieniu dyrektywy spełnia kryteria „przedmiotu kultury” będzie - w razie jego bezprawnego wyprowadzenia z obszaru państwa członkowskiego - objęte wynikającą z dyrektywy procedurą zwrotu.

Z kolei rozporządzenia nr 3911/92 i nr 752/93 dokładnie określają warunki, na jakich jest możliwy legalny wywóz dobra kultury poza obszar celny Wspólnoty.

3. Układ Europejski

W Układzie ustanawiającym stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z drugiej (Układ Europejski) można wskazać ogólnie sformułowane artykuły 68 i 69 - dotyczące zbliżania przepisów prawnych.

W art. 95 Układu mowa jest – również ogólnie - o współpracy kulturalnej między Polską a Wspólnotą. Współpraca obejmuje między innymi: „konserwację i odbudowę pomników i zabytków oraz miejsc o znaczeniu historycznym i kulturalnym”.

4. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa wspólnotowego i postanowień Układu Europejskiego

Biorąc pod uwagę przedmiot i treść projektu ustawy, rozdziały 7 i 8 projektu podlegają analizie pod kątem zgodności z prawem wspólnotowym.

(A) Rozdział 7 określa zasady wywozu dóbr kultury za granicę. W trzech artykułach w sposób bardzo ogólny, przy jednoczesnym sformułowaniu upoważnienia do wydania rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, projektodawca wskazał warunki, na jakich można wywozić (na stałe lub czasowo) określone dobra kultury. Rozdział 7 dotyczy fragmentu zagadnienia regulowanego w prawie wspólnotowym szczegółowo przez rozporządzenie 3911/92 i 752/93.

Rozporządzenie 3911/92 ma na celu zapewnienie, że wywóz dóbr kultury podlega jednolitej kontroli na granicach zewnętrznych Wspólnoty. Rozporządzenie to (i rozporządzenie 752/93) wprowadza system zezwoleń wywozu poza obszar celny Wspólnoty dóbr kultury zaliczonych do wskazanej kategorii.

W rozdziale 7 projektu ustawy mowa jest o konieczności uzyskania zezwolenia na wywóz za granicę (polską) dóbr kultury, które zaliczone zostały do podanej w projekcie kategorii dóbr.

Zaznaczyć trzeba, że prawo wspólnotowe zawiera znacznie bardziej szczegółowe rozwiązania niż omawiany rozdział 7 projektu ustawy. Projekt mógłby stanowić zaledwie ramy dla porządku prawnego w omawianej dziedzinie. Jednak obowiązujące w tym względzie prawo wspólnotowe to rozporządzenia, które obowiązują w państwach członkowskich bezpośrednio. Uprawnione jest więc założenie, że rozporządzenia te będą Polsce obowiązywać bezpośrednio z chwilą przystąpienia do Unii Europejskiej.

Przepisy projektu nie są sprzeczne ze wskazanymi aktami prawa wspólnotowego. Jednak szczegółowej oceny zgodności będzie można dokonać dopiero po wydaniu aktu wykonawczego, o którym mowa w art. 63 projektu. Na obecnym etapie należy stwierdzić, że proponowane przepisy nie są sprzeczne z rozporządzeniami nr 3911/92 i 752/93.

(B) Rozdział 8 projektu ustawy wprowadza postanowienia transponujące dyrektywę nr 93/7/EWG, włączając w ten sposób (z chwilą gdy przepisy zaczną obowiązywać) Polskę do wspólnotowego systemu ochrony dóbr kultury przed bezprawnym wywozem (wyprowadzeniem) z obszaru któregośkolwiek państwa członkowskiego.

Wzorując się na dyrektywie projekt określa: dobra kultury, które kwalifikują się do postępowania restytucyjnego (art. 66 projektu), zakres ochrony i sposób postępowania (art. 64 – 65), uprawnienia władz państw członkowskich, zasady współpracy między organami krajowymi a organami państw członkowskich (art. 67 – art. 72).

Trzeba jednak poczynić następujące zastrzeżenia co do prawidłowości transpozycji dyrektywy:

(1) W kontekście sformułowań dyrektywy byłoby właściwe definicyjne określenie (doprecyzowanie) pojęcia „wywóz” używanego w projekcie. Dyrektywa posługuje się pojęciem „usuniętych” (ang. *removed*) bezprawnie przedmiotów kultury, a w tłumaczeniu polskim (tłumaczenie niezwyfikowane Departamentu Tłumaczeń Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej) można znaleźć bezprawne „wyprowadzenie”. Odwołując się do potocznego znaczenia pojęcia „wywóz” można byłoby wnioskować (zresztą prawdopodobnie wbrew intencji projektodawcy), że projekt nie obejmuje sytuacji, gdy do zmiany miejsca jakiegoś przedmiotu kultury dochodzi np. przez przeniesienie go przez granicę bez użycia mechanicznego środka transportu (tj. przy pieszym przekroczeniu granicy).

(2) Z dyrektywy wynika, że odpowiednie przepisy krajowe powinny zawierać (przy ich publikacji) odesłanie do dyrektywy (art. 18). Dyrektywa zakłada, że takie odesłanie ma się opierać na rozwiązaniach systemowych przyjętych w poszczególnych państwach członkowskich. Jest to więc kwestia przyjęcia w prawie krajowym systemu, który ściśle wiąże się z członkostwem i z implementacją poszczególnych aktów prawa wspólnotowego. W przedłożonym projekcie nie ma żadnego odesłania, a w rozdziale 8 nie ma też żadnego upoważnienia do wydania rozporządzenia wykonawczego (w którym takie odesłanie można by ewentualnie zamieścić).

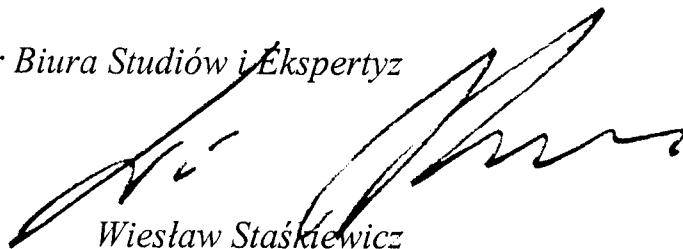
5. Konkluzja

Projektu ustawy o ochronie dziedzictwa narodowego jest zgodny z prawem wspólnotowym i obowiązkiem dostosowawczym wynikającym z Układu Europejskiego. W pracach nad projektem należałoby jednak wziąć

pod uwagę zastrzeżenia poczynione w pkt. 4 (B) (1) i (2) niniejszej opinii.

Opracował: Zespół Prawa Europejskiego

Akceptował: Dyrektor Biura Studiów i Ekspertyz

Wiesław Staśkiewicz

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skierowano do druku 5 czerwca 2002 r.

Cena 2,46 zł + 22% VAT

